DISKUSSIE

Prof. dr. L. F. Schulze vra: Hoeveel persent is die mens verantwoordelik ?

Ek voel my tog gedronge om in alle beskeidenheid enkele opmerkings te maak oor die artikel van my vriend ds. Ph. Snyman (vgl. *In die Skriflig,* Jaargang 6, nr. 23, Sept. 1972).

Daar staan mooi dinge in sy artikel oor die Dordtse Leerreëls en die opkoms van die moderne humanisme met hul bevraagtekening van die Konfessie. 'n Mens ontkom egter nie aan die benouende gevoel dat die skrywer uit reaksie teen die oorbeklemtoning van die mens se prestasies en verantwoordelikheid in die ander eensydigheid tereg kom nie, nl. die onderbeklemtoning (of selfs die ontkenning) van die mens se verantwoordelikheid.

Moontlik bring hierdie reaksionêre afsku vir die modernisme hom daartoe om die Reformasie vir die inkwisisie in te ruil. Dan word onder punt III van sy artikel, wat handel oor die bestryding van die Dordtse Leerreëls in die jongste tyd, die name genoem van die „God is dead boys", soos Cox, Van Buren en andere en ook van die Dordtse dame, D. Sölle — ten regte. Maar in dieselfde asem word die name van twee Gereformeerde manne van ons land genoem — m.i. ten onregte.

Dit gaan nie nou hier om die verdediging van die twee broeders nie maar eerstens oor die *modus operandi,* nl. dat uit twee enkele sinnetjies uit 'n hele brosjure per konsekwensie gekom word tot die „konsekwente konklusie dat God afhanklik is van die mens" (p. 8).

In die ander geval lê die angel in 'n enkele sin, nl.: „Uitverkiesing is nie 'n beginpunt in die geestelike lewe van die mens nie". Ds. Snyman bestry hierdie stelling met 'n beroep op Paulus se brief aan die Efesiërs, waar Paulus begin met die uitverkiesing. Hy meen dat hierdie „nuwe kerke ... seker nog nie die arriveringspunt in hulle geestelike lewe bereik het nie". En dan word gevra: „ ... sou 'n predikant of sendeling in 'n *nuwe arbeidsveld* nooit kon begin met 'n reeks preke uit hierdie deel van God se Woord nie" (p. 9, my kursivering).

Nou hang alles seker af van die vraag of die „nuwe arbeidsveld" reeds 'n jong gestigte kerk impliseer" of nie. Indien wel, dan het ons hier 'n analogie met Paulus se brief aan die Efesiërs. Maar dan is die verkiesing geen „vertrekpunt" meer nie, want die gemeente in Efese is nie meer heidene nie, maar 'n gemeente, gelowiges wat God ken en opbouend dieper ingelei word in die rykdom van God se genade. Die beswaar dat hulle nog nie die „arriveringspunt" bereik het nie is hier sekondêr — trouens wie en watter gemeente bereik dit op aarde?

Aan die ander kant: indien ons die „vertrekpunt" letterlik en absoluut moet neem en die „nuwe arbeidsveld" dus as heidene sien wat nog nooit die evangelie gehoor het nie, dan word hier 'n tipe gemeentelike „stigtingsprediking" (vgl. C. H. Dodd) gepropageer waarvoor daar geen enkele aanwysing in die N.T. te vinde is nie — nóg by die aanvangsprediking van Jesus, Johannes, die apostels (Han-

delinge) of by Paulus (vgl. 1 Kor. 15 : 1—4).

Hierdie paar opmerkings word afgesluit met 'n aanhaling van Calvyn wat klaarblyklik ook — goed bybels — van oortuiging was dat die predestinasie nie die „vertrekpunt" van die verkondiging kan wees nie. Hy skryf die volgende: „But I do not merely send men off to the secret election of God to await with gaping mouth salvation there. I bid them make their way directly to Christ in whom salvation is offered us, which otherwise would have plain hid in God. For whoever does not walk in the plain path of faith can make nothing of the election of God but a labyrinth of destruction. Therefore, that the remission of sins may be a certainty to us, our consciences rest in confidence of eternal life, and we call upon God as Father without fear, *the beginning is not to be made here.* We must begin with what is revealed in Christ concerning the love of the Father for us and what Christ Himself daily preaches to us through the Gospel". *(Concerning the Eternal Predestination of God,* translated by J. K. S. Reid, p. 113 — kursivering van my).

'n Tweede saak, wat verwarrend werk, is ds. Snyman se onderskeiding tussen *handeling* en *besluit,* wat nie net onderskei word nie maar kontrasterend teen mekaar afgespeel word, en dan wel só (ek hoop my indruk is verkeerd en dan moet hy my reg help) dat Gods *handeling* in die tyd eintlik weggeskuif moet word ten gunste van die *besluit* in die ewigheid, wat dan die eintlike saak sou wees.

Hy skryf nl. in punt 3 van die *Slot:* „Die Heilige Skrif leer nie alleen die Goddelike uitverkiesing nie, maar ook die verwerping — en dit nie slegs as *handeling* nie maar ook as *besluit* van God" (p. 14). Ook al sou hierdie stelling 'n polemiek teen Berkouwer wees (vgl. p. 7) dan wek die hantering van die begrippe tog verwarring. Sou God dan 'n „handeling in die tyd" uitvoer wat Hy nie besluit het of wil nie?

Blykbaar lê die probleem daarin dat die tyd in die ewigheid terug geprojekteer word en oor die *besluit* per se in die verlede tyd gespreek moet word in onderskeid van die (sekondêre) handeling in die hede. Daarom is dit goed om in dié verband maar weer Kuyper se formulering in herinnering te roep, wat 'n ou teologiese insig weergee: *Decretum Dei est Deus decernens.* Of die mooi woorde van Bavinck in Geref. Dogmatiek II (1928), p. 334: „De raad Gods is evenmin als de generatie eene daad Gods in het verleden; hij is eene eeuwige daad Gods, eeuwig voltooid en eeuwig voortgaande, buiten en boven de tijd ... En hij is evenmin te denken als een plan, dat ergens gereed ligt en nu op uitvoering wacht".

Die canones van Dordt honoreer hierdie saak ook deur die verkiesing te omskrywe as *besluit* (I, 6) as *onveranderlike voorneme* (I, 7) en ook as *daad* (= handeling) van God (I, 11).

Dit sou vrugbaarder gewees het om die bleek *praescientia* van die Remonstrante *(los* van die wil van God) vanuit hierdie hoek ook te benader. Dan was die verwarring in elk geval uitgeskakel.

'n Derde probleem, en dit raak die kern van die saak, is die hartseer manier waarop ds. Snyman die verantwoordelikheid van

die mens wil wegsyfer. Hy het beswaar teen die stelling: *God is honderd persent verantwoordelik en die mens is honderd persent verantwoordelik.* Hy motiveer sy beswaar soos volg: „Hierdie ‚honderd-persent-honderd-persent'-poging kom neer op 'n ondermyning van die waarheid van bv. God se soewereiniteit en sy vrye welbehae. Maar dis ook 'n valse stelling, want as dit waar was dat God honderd persent verantwoordelik was en die mens ook honderd persent verantwoordelik, dan sou met net soveel reg verklaar kon word:

1) Die totstandkoming van die heelal is honderd persent toe te skryf aan God se skeppingswerk en honderd persent aan die proses van ewolusie.

2) Die verlossing is honderd persent genade van God en honderd persent verdienste van die mens.

Dit is duidelik dat ons met sulke rasionalistiese kunsgrepe nooit die verborgenhede van God se raad kan verklaar nie".

Ek stem van harte saam met die laaste opmerking van die skrywer. Ek deel ook heelhartig sy verwerping van hierdie stelling. Ek grond dit egter op heel ander redes:

1) Dit is lasterlik om te sê: „God is verantwoordelik". Aan wie is Hy dan verantwoording verskuldig? Aan die mens? Nee! Hy is tog die soewereine Heerser wat geen raadgewer het nie en aan niemand verantwoordelik is nie (Jes. 40).

2) Dié stelling impliseer dat God en sy skepping, d.w.s. God en mens, korrelate groothede is, wat onvermydelik die valse dilemma van die sunergisme na vore roep.

Nou is dit jammer dat die skrywer lg. dilemma nie ontwyk het nie maar, blykens sy beswaar op hierdie stelling, baie duidelik bly vassit in die problematiek van die sunergisme. Daarmee het hy sy eie betoog teen die moderne teologie ontkrag omdat hulle voluit God en wêreld as korrelate en gelykwaardige groothede sien (vgl. P. W. Bingle: *Die stryd rondom die leer aangaande die triniteit met besondere verwysing na die vierde en twintigste eeue,* en dieselfde nommer van *In die Skriflig,* p. 32).

Miskien kan die probleem van ds. Snyman die skerpste na vore kom as ons vra: *Hoeveel persent is die mens dan wel verantwoordelik?* Sou dit 50% wees, of 10% of 1%? Selfs al sou dit 1% wees, dan moet God se „verantwoordelikheid" verminder word tot 99% en dan bly die mens nog as „konkurrent" van God medeverantwoordelik vir sy heil of vir sy onheil.

Op hierdie basis van „konkurrensie" *moet,* ter wille van die godddelike soewereiniteit, die menslike verantwoordelikheid gereduseer word tot 0%. Dit kan nie anders nie. Maar dan het ons *die Bybel verloor* en beland in die onbarmhartige kloue van die monster van die Griekse fatalisme. Want die Bybel ken twee lyne: dié van Gods soewereine heerskappy en almagtige verkiesende liefde in Jesus Christus en ook dié van die verantwoordelikheid van die mens (vgl. ook Can. I, 5) — en dan 100% ! Die Bybel ken egter nie God en mens as konkurrente nie en verkiesing en verantwoordelikheid lê nie op dieselfde vlak nie. Dit het Augustinus, en op sy voetspore Luther en Bucer en Calvyn, baie duidelik gesien en geleer.

Dis genoeg om hier 'n enkele sin van Calvyn in sy polemiek teen Pighius aan te haal: „The dispute between us is not whether men perish by the hidden judgement of God beyond their deserts. This we declare to be false and detest as a foul sacrilege" *(Concerning the Eternal Predestination of God,* p. 156).

Die „konsekwensies" wat ds. Snyman uit die stelling trek is ook ongelukkig omdat in die eerste geval die mens se verantwoordelikheid gelyk gestel word, met die proses van evolusie en in die tweede geval met verdienstelikheid.

Die eerste geval helder 'n argument van Calvyn op. Hy wys daarop dat God in sy almag gesê het: Laat die aarde voortbring ... laat die plante en bome vrugte gee ... Maar as die mens geskep word, ontvang hy 'n opdrag; en Paulus sê: Wie nie werk nie, sal nie eet nie. Die mens kan dus nie net sommer vrugte pluk nie. Hy moet werk! Dis sy verantwoordelikheid.